

تبیین نقش فرهنگ در الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت

در حوزه دفاعی - امنیتی

حمیدرضا فروتوک زاده^۱

جواد سلطانیان^۲؛ فرزاد آزادی^۳

پذیرش مقاله: ۹۵/۱۲/۱۶

دریافت مقاله: ۹۵/۰۸/۰۷

چکیده

از عوامل مؤثر بر الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت در حوزه دفاعی، امنیتی فرهنگ می‌باشد، فرهنگ از حساس‌ترین موضوعات حوزه دفاعی- امنیتی است که در جامعه و در ارتباط با انسان وجود دارد. فرهنگ همواره مرتبط با روح، روان، ذهن و دل آحاد مردم بوده و نقش تعیین کننده‌ای در آداب، رسوم، وحدت ملی و تاریخ مردم ایفا می‌کند. لذا هدف اصلی تحقیق تبیین نقش فرهنگ در الگوی ایرانی- اسلامی پیشرفت در حوزه دفاعی- امنیتی می‌باشد، نوع تحقیق کاربردی-توسعه‌ای و روش تحقیق با رویکرد آمیخته (کمی و کیفی) می‌باشد که سعی گردید با مطالعه نظری و مصاحبه با خبرگان این حوزه، ادبیات موضوعی تحقیق مورد بررسی قرار گیرد. جامعه آماری تحقیق از میان صاحب‌نظران حوزه دفاعی- امنیتی به تعداد ۲۱۳ نفر که با استفاده از فرمول کوکران، جامعه نمونه به تعداد ۶۶ نفر تعیین گردید. نتایج حاصل از این پژوهش، بیانگر این است که فرهنگ به عنوان یکی از ابعاد اصلی و تأثیرگذار در الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت در حوزه دفاعی- امنیتی بوده و با ۲ مؤلفه فرهنگ دینی و فرهنگ ملی با شاخص‌های (فرهنگ عاشورایی، ارزش‌ها، باورها، انسجام و وحدت ملی، هویت، آداب و رسوم، تاریخ و زبان) در طراحی الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت در حوزه دفاعی- امنیتی مؤثر می‌باشد.

واژگان کلیدی: الگو، اسلامی- ایرانی، فرهنگ، دفاع، امنیت.

۱ - دانشیار مدیریت دانشگاه صنعتی مالک اشتر

۲ - دانش‌آموخته دکتری علوم دفاعی راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی (نویسنده مسئول) Javad.soltan@chmail.ir

۳ - دانش‌آموخته دکتری علوم دفاعی راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی Azadifarzad @chmail.ir

مقدمه

نظام جمهوری اسلامی ایران، اکنون که به عنوان طلیعه‌دار و پرچم‌دار مقابله با استکبار جهانی و الهام‌بخش سایر کشورها و ملت‌های مسلمان و سایر ملل مظلوم است، ارائه یک الگوی جامع را در سرلوحه کار خود قرار داده و با بهره‌گیری از توان و ظرفیت نخبگان، اندیشمندان و فرهیختگان داخلی، به دنبال تحقق این مهم بوده و با الهام از فرهنگ غنی اسلام و اتکا به تمدن دیرپای خود درصدد توسعه نظام فن‌آوری و نوآوری برای ایجاد تمدن بزرگ اسلامی - ایرانی است. این نظام باید بتواند انتظارات چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴ را بر مبنای عزت، اقتدار و عدالت برآورده سازد.

تبیین نقش فرهنگ در الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت در حوزه دفاعی - امنیتی باعث ایجاد تعادل و تناسب در جامعه گردیده و با حذف هزینه‌های مازاد، گام نخستین حرکت به سمت پیشرفت را فراهم می‌آورد. امروزه ما به دلیل عدم وجود یک الگوی فرهنگی مناسب، شاهد عدم تعادل و تناسب بوده و بر حوزه دفاع و امنیت نیز اثرگذار می‌باشد.

امروزه در ابعاد مختلف حوزه دفاع و امنیت بویژه در بعد فرهنگ شاهد حرکت‌های هفتی هشتی هستیم، لذا «الگوی اسلامی، ایرانی پیشرفت در حوزه دفاعی - امنیتی، باید بتواند ضریب اقتدار ملی کشور را ارتقاء بخشد. در واقع نتیجه و برآیند اجرای این الگو، باید رسیدن به قدرت ملی (سخت و نرم) و یا تولید توان ضربه مؤثر باشد تا به واسطه آن بتوان بازدارندگی را در سطحی بالاتر اعمال نموده و ضریب امنیتی کشور را بهبود بخشید. این الگو باید باعث قرار گرفتن کشور در شرایط اقتدار گردد. اقتدار به قدرتی اطلاق می‌گردد که دارای مشروعیت باشد. بر مبنای این تعریف، الگوی دفاعی - امنیتی مطلوب باید ضمن تقویت و تحکیم یکپارچگی نظام و ملت در عرصه داخلی، موجب پذیرش جایگاه و قدرت کشور در محیط بیرونی شود. الگوی مورد نظر باید از چنان ظرفیتی برخوردار باشد که با اجرای آن، امنیت برقرار گردد. بعد دیگر این موضوع، پاسخ‌گویی به تهدیدات و چالش‌هایی است که احتمال دارد در محیط امنیتی کشور شکل بگیرد».

(آقاجانی و عسگری، ۱۳۸۹: ۲۴)

باید در تبیین الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت در حوزه دفاعی - امنیتی با تأکید بر بعد فرهنگ برای آن راه‌کار اندیشیده شود؛ بنابراین مسئله‌ی مورد نظر این پژوهش این است که در طراحی الگو، ارکان اقتدار جمهوری اسلامی ایران در افاق‌های درازمدت و فضای تهدیدات آینده را روشن

می‌نماید، چگونگی اجرایی کردن این روندها، چگونگی پیاده‌سازی، مراقبت و تکامل این روندها و ارتباط بین مولفه‌ها و شاخص‌های آن در قالب الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت در حوزه دفاعی-امنیتی تبیین نماید، لذا دغدغه محققین فقدان الگوی فرهنگی مدون در حوزه دفاعی-امنیتی است که تلاش می‌شود با طراحی الگوی مناسب نسبت به رفع فقدان موجود اقدام گردد.

در اهمیت پژوهش می‌توان اشاره نمود که تأکید رهبر معظم انقلاب اسلامی^(مدظله‌العالی) بر ضرورت تدوین الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت به عنوان یک امر حیاتی برای نظام و چالش‌های پیش‌روی کشور و ضرورت مطرح کردن نگاهی جامع در خصوص بعد فرهنگی دفاع و امنیت، می‌تواند برای افق‌های پیش‌رو راه‌گشا باشد. همچنین داشتن الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت دفاعی-امنیتی منجر به افزایش قدرت و سهولت پیش‌بینی و تصمیم‌گیری در حوزه مذکور خواهد شد. برای مدیریت تهدیدات فرهنگی آینده، نیاز به طراحی الگو وجود دارد و الگوی فرهنگی بومی پیشرفت دفاعی ضمن مشخص کردن مسیر مقابله با تهدیدات، در خصوص مدیریت تهدید نیز به ما کمک خواهد کرد. ترسیم آینده‌ای متناسب با چشم‌انداز، هدف‌ها و امکانات کشور، در حوزه‌ی دفاعی-امنیتی، در گروی طراحی الگوی فرهنگی اسلامی، ایرانی است.

در ضرورت تحقیق می‌توان گفت که در صورت عدم طراحی یک الگوی پیشرفت در حوزه‌ی دفاعی-امنیتی، مطابق با آموزه‌های اسلامی و فرهنگ ایرانی، در مسیر مقابله با تهدیدات آینده، ناگزیر به مراجعه به الگوهای غربی که تناسبی با آرمان‌های نظام ولایی جمهوری اسلامی ندارد، خواهیم بود. همچنین جمهوری اسلامی ایران امروز ام‌القری مسلمانان جهان است. نگاه آنان به این کانون دوخته‌شده است که چگونه می‌تواند در تهدیدات جهانی و منطقه‌ای، اقتدار خویش را به اثبات برساند. ضرورتاً داشتن یک الگو امری انکارناپذیر است.

هدف اصلی این مقاله، «تبیین نقش فرهنگ در الگوی ایرانی-اسلامی پیشرفت در حوزه دفاعی-امنیتی» می‌باشد و اهداف فرعی آن، تعیین مؤلفه‌ها و شاخص‌های فرهنگ در الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت در حوزه دفاعی-امنیتی و همچنین «تعیین اولویت‌ها و روابط بین مؤلفه‌ها و شاخص‌های فرهنگ در الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت در حوزه دفاعی-امنیتی» است. با توجه به اهداف تحقیق، سؤال اصلی این تحقیق، به این شکل مطرح گردیده که «نقش فرهنگ در الگوی ایرانی-اسلامی پیشرفت در حوزه دفاعی-امنیتی چیست؟ و در همین راستا سؤالات فرعی به این شکل مطرح گردیده، مؤلفه‌ها و شاخص‌های فرهنگ در الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت در حوزه

دفاعی - امنیتی کدامند؟ و همچنین اولویت‌ها و روابط بین مؤلفه‌ها و شاخص‌های فرهنگ در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت در حوزه دفاعی - امنیتی چگونه است؟»

مبانی نظری

پیشینه:

با بررسی‌های انجام‌شده تاکنون، هیچ تحقیق مستقل و مستدل علمی با عنوان یا هدف تحقیق حاضر که به «ارائه الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت در حوزه دفاعی - امنیتی» پرداخته باشد، مشاهده و یافت نشد؛ اما پژوهش‌هایی در موضوعات مختلف همانند قدرت نظامی، دکترین، سیاست دفاعی، راهبرد دفاعی انجام‌شده است که بیشتر در حوزه‌ی نظامی در جای خود، درخور تأمل و قابل بهره‌برداری است که ذیلاً به مواردی اشاره می‌شود:

(۱) دستیابی و تدوین الگوی راهبردی تحکیم و توسعه اقتدار ملی جمهوری اسلامی ایران توسط دانشجویان دوره‌ی چهاردهم دانشکده امنیت دانشگاه عالی دفاع ملی در سال ۱۳۸۹.

(۲) تبیین اصول پایه‌ای و عناصر کلیدی الگوی اسلامی، ایرانی پیشرفت ج.ا.ایران توسط نیک بخش حبیبی دانشگاه عالی دفاع ملی در سال ۱۳۹۱.

(۳) الزام‌های نظری طراحی الگوی اسلامی، ایرانی پیشرفت در حوزه دفاعی توسط احمد آقاجانی (عضو هیئت علمی سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی) و محمود عسگری در مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی فصلنامه راهبرد دفاعی، سال هشتم، شماره ۳۱، زمستان ۱۳۸۹.

یافته‌های این پژوهش‌ها نشان می‌دهد که الگوی دفاعی مطلوب به‌عنوان محصول جنبش نرم‌افزاری باید بتواند ارتباطی مستقیم بین تمام بخش‌ها و اجزا ایجاد نماید که در نتیجه این تعامل سازنده و فزاینده، «جامعه هوشمند دفاعی» شکل بگیرد. منظور از این جامعه آن است که آحاد و اجزای جامعه و نظام دفاعی کشور، در شرایط دفاعی (اعم از مقابله با تهدید یا حفظ آمادگی) به وظایف خود، آگاهی داشته باشند. مطالعه پیشینه‌های مذکور باعث دانش‌افزایی در این حوزه گردیده و دریچه‌هایی را برای محققین باز نموده است اما هیچ یک از تحقیقات انجام شده به طور خاص به نقش فرهنگ در الگوی اسلامی، ایرانی پیشرفت در حوزه دفاعی - امنیتی نپرداخته است. لذا تبیین مولفه‌ها و شاخص‌های فرهنگ در حوزه دفاعی - امنیتی می‌تواند نوآوری این مقاله محسوب گردد.

مفهوم شناسی

الگو: «الگو معمولاً شامل نمادها است تا اشیای فیزیکی، یعنی ویژگی‌های بعضی از پدیده‌های تجربی شامل اجزا و روابط بین آن‌ها را به شکل منطقی بین مفاهیم نشان می‌دهد. مدل، انتزاعی از واقعیت است. الگوها ابزارهای تبیین و پیش‌بینی هستند.» (خلیلی شورینی، ۱۳۹۱: ۱۳۲)

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در خصوص الگو می‌فرماید: «الگو یک وسیله و معیار و میزانی است برای این‌که آن کاری که انسان می‌خواهد انجام دهد، با آن الگو تطبیق داده شود»^۱. پیشرفت: مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) پیشرفت را عبارت از «حفظ عزت ملی، اعتلای مادی و معنوی و امنیت در همه عرصه‌ها»^۲ می‌داند.

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در خصوص پیشرفت می‌فرماید: «ما باید پیشرفت را با الگوی اسلامی - ایرانی پیدا کنیم. این برای ما حیاتی است. چرا می‌گوییم اسلامی و چرا می‌گوییم ایرانی؟ اسلامی به خاطر اینکه بر مبانی نظری و فلسفی اسلام و مبانی انسان‌شناختی اسلام استوار است»^۳. ایرانی بودن الگوی پیشرفت: مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در این خصوص می‌فرماید: «ایرانی بودن الگوی پیشرفت یعنی تشکیل الگوی پیشرفتی است که به وسیله متفکران ایرانی و مبانی فرهنگی و فکر و اندیشه آن‌ها و بر اساس مصلحت و آینده کشور با لحاظ کردن شرایط اثرگذار تاریخی، جغرافیایی، فرهنگی، اقلیمی و جغرافیای سیاسی ایران طراحی می‌شود»^۴.

همچنین مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) می‌فرماید: «چرا می‌گوییم ایرانی؟ چون فکر و ابتکار ایرانی، این را به دست آورده، اسلام در اختیار ملت‌های دیگر هم بود. این ملت ما بوده است که توانسته است یا می‌تواند این الگو را تهیه و فراهم کند»^۵.

- دفاع: «تدابیری که برای مقاومت در مقابل حملات سیاسی، نظامی، اقتصادی، اجتماعی، روانی و یا فن‌آوری توسط یک یا چند کشور مؤتلفه اتخاذ می‌شود. توانائی‌های دفاعی، بازدارندگی را تقویت می‌کند و بازدارندگی نیز به این توانائی‌ها نیرو می‌بخشد. هم‌چنین به حفظ و حمایت از

۱ دیدار با اقشار مختلف مردم به مناسبت میلاد حضرت امیرالمؤمنین علی (علیه‌السلام) در ۱۳۸۱/۶/۳۰

۲ بیستمین سالگرد رحلت حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) در مورخه ۱۳۸۸/۳/۱۴

۳ دیدار دانشجویان دانشگاه فردوسی در مورخه ۱۳۸۶/۲/۲۵

۴ جلسه هم‌اندیشی راهبردی با نخبگان در مورخه ۱۳۸۹/۳/۲۰

۵ دیدار دانشجویان دانشگاه فردوسی در مورخه ۱۳۸۶/۲/۲۵

ارزش‌هایی نظیر زندگی، مالکیت، آزادی، هویت ملی و تمامیت ارضی در برابر تهدیدات گوناگون داخلی و یا ساختاری دفاع تلقی می‌گردد.» (نوروزی، ۱۳۸۵: ۳۴۴)

- امنیت: «امنیت از جمله دیرپاترین آمال بشر و یکی از لوازم و شروط بهزیستی و بهروزی وی تلقی گردیده و از دیدگاه مازلو، ابزار حرکت به سوی «خودشکوفایی انسانی» محسوب می‌شود. به طوری که وی در اولویت‌بندی نیازهای بشر، بلافاصله پس از نیازهای اولیه (هوا، غذا، مسکن، پوشاک)، نیاز به امنیت را جای داده و سایر نیازهای انسانی را علی‌رغم ضرورت غیرقابل‌انکار آن‌ها، در اولویت‌های بعدی آورده است.» (مرادیان، ۱۳۸۵: ۸۸)

- دفاعی - امنیتی: «دفاعی است مبتنی بر امنیت ملی و یکپارچگی مؤلفه‌های قدرت ملی یا به عبارتی دیگر، دفاع یکپارچه‌ای که امنیت ملی نسبی را تأمین کند.» (تقریرات درسی دکتر توحیدی، ۱۳۹۳)

- الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت: «یک الگوی عملی است که می‌تواند در قالب یک نقشه جامع نیز مطرح باشد. نقشه‌ای که به تعبیر مقام معظم رهبری به ما می‌گوید که به کدام طرف، به کدام سمت، برای کدام هدف داریم حرکت می‌کنیم. به وسیله این الگو است که وضعیت مطلوب باید تصویر شود و چگونگی رسیدن از وضع موجود به وضع مطلوب هم بایستی بیان شود.» (حبیبی، ۱۳۹۱: ۱۴)

مفهوم فرهنگ و ابعاد آن

مقوله و مفهوم فرهنگ یکی از پرکاربردترین واژه‌ها در زندگی اجتماعی انسان‌هاست و نمی‌توان حد و حدود مشخصی برای کاربرد این مفهوم قائل شد. گستردگی معنایی و شمول این مفهوم سبب شده است که بسیاری از امور انسانی و پدیده‌های اجتماعی تحت پوشش و سیطره این مفهوم قرار گیرد و امور اجتماعی و انسانی توسط آن توصیف، تشریح و تبیین شود. به همین جهت تعاریف و ویژگی‌های مختلفی از این مفهوم ارائه شده است. زیرا افراد با توجه به جهان بینی‌ها، ارزش‌ها، ایدئولوژی‌ها و نوع استفاده و کاربرد موردنظر، این مفهوم را تعریف و طبقه‌بندی می‌کنند. بنابراین در انتخاب هر نوع تعریفی از فرهنگ باید «ربط تعریف» با موضوع مطالعه (موضوع کار) مدنظر قرار گیرد. با توجه به تعاریف و دسته‌بندی‌های مختلف و متنوعی که از فرهنگ صورت گرفته است، می‌توان به ویژگی‌هایی اشاره کرد که اکثریت تعاریف و طبقه‌بندی‌های صورت یافته از فرهنگ را در شمول خود قرار می‌دهد :

- فرهنگ امری اکتسابی است که به هیچ عنوان از نظر بیولوژیکی به ارث برده نمی‌شود .
- اجزاء فرهنگ با یکدیگر ارتباط ارگانیکی دارند .
- هسته اولیه فرهنگ نیازهای ابتدایی برای زندگی بوده و هر گاه گروهی به شکل همگن در محیطی مشترک با استفاده از امکانات محیط به این نیاز پاسخ گویند، جامعه، فرهنگی خاص به خود می‌گیرد. (شیبانی، ۱۳۸۰: ۱۱۸).
- فرهنگ عینیتی مستقل از وجود انسان دارد.
- فرهنگ و محصولات آن بر فرد انسانی نظارت دارد و نحوه زندگی او را تعیین می‌کند.
- فرهنگ متراکم شونده است. به این علت که انبار دانش و تجربه دائماً متراکم می‌شود و به همین دلیل، پیوند با گذشته (سنت) از ویژگی‌های اصلی فرهنگ محسوب می‌شود .
- فرهنگ هویت دهنده است و موارث تاریخی یک ملت، رکن اصلی شخصیت و هویت انسانی آن ملت است .
- فرهنگ ایجابی و اثباتی است و در ذات خود بیش از آن که سلبی و ناهی باشد اثباتی است.
- فرهنگ فرامیزی و سیار است و به طور ذاتی تبادل، انتقال، ترکیب و ارتباط را می‌طلبد و خواهان پیوند، رشد و تماس است .
- فرهنگ مراتب و وجوه مختلف دارد و موارد استعمال آن می‌تواند متعدد باشد .
- فرهنگ عام و خاص است. یعنی دستاورد فنی و معرفت آدمی در همه جوامع بشری است اما هر جامعه فرهنگ خاص خود را دارد.
- فرهنگ با وجود متغیر بودن ثابت است. متغیر بودن فرهنگ از آن جهت است که با تحول افراد خواه و ناخواه متحول می‌شود. لیکن برخی از این تحولات به قدری آهسته و به هم پیوسته‌اند که با ثبات به نظر می‌رسد.
- فرهنگ با وجود اجباری که بر انسان تحمیل می‌کند و تمام حیات ما را در بر می‌گیرد از خاصیت اختیاری بودن برخوردار است. یعنی به ندرت خود را آشکارا بر ما تحمیل می‌کند. (علیزاده ایبانه، ۱۳۷۷: ۱۸۰).
- فرهنگ در تعامل‌های سازش پذیر پدیدار می‌شود و در طول دوره‌های زمانی نسل‌های مختلف منتقل می‌شود .

سطوح فرهنگ: منظور از سطوح فرهنگ، سطوح مورد مطالعه و مدیریت پذیر فرهنگ است که کل جامعه یا بخش قابل توجهی از آن را تحت پوشش قرار می‌دهد. در نقشه مهندسی فرهنگی کشور، فرهنگ در سه سطح زیر مورد شناسایی، بررسی، تحلیل و برنامه‌ریزی قرار می‌گیرد: (دبیر خانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۲: ۱۶)

۱- فرهنگ ملی (اسلامی - ایرانی): نظام واره باورها و عقاید اساسی، ارزش‌ها، آداب و الگوهای رفتاری با ثبات و ریشه‌دار و نمادها و مصنوعات مردم مسلمان ایران (و عموماً در مرزهای جغرافیایی یک کشور) است؛ که طی قرن‌ها و هزاره‌ها ایجاد و تثبیت شده و به یک ملت هویت می‌بخشد.

۲- فرهنگ عمومی: نظام واره باورها، ارزش‌ها، نگرش‌ها و گرایش‌ها، الگوهای رفتاری و نمادها و مصنوعاتی است که فضای عمومی و مشترک فرهنگی جامعه را در مقاطع زمانی معین شکل می‌دهد. فرهنگ عمومی بر ارزش‌ها، گرایش‌ها، الگوهای رفتاری و الگوی زندگی آحاد جامعه تأکید و در مقایسه با فرهنگ ملی (اسلامی - ایرانی)، عمق و پایداری کمتری دارد.

۳- فرهنگ حرفه‌ای: (فرهنگ معلمان، بازاریان، روحانیان، سیاست‌مداران، پزشکان، قضات و...) نظام واره باورها، ارزش‌ها و الگوهای رفتاری و نمادهای شاغلان و متصدیان هر حرفه است. ارزش‌های فرهنگ حرفه‌ای به‌واسطه سنوات طولانی آموزش‌های تخصصی و یا تجربه و کارورزی بلندمدت حاصل می‌شود. فرهنگ حرفه‌ای پزشکان، بازاریان، معلمان، قضات، نظامیان و روحانیون از جمله این فرهنگ‌ها هستند.

وحدت ملی

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در خصوص وحدت می‌فرمایند: «منظور ما از وحدت چیست؟ وحدت مردم، یعنی نبودن تفرقه و نفاق و درگیری و کشمکش. حتی دو جماعتی که از لحاظ اعتقاد دینی مثل هم نیستند، می‌توانند اتحاد داشته باشند؛ می‌توانند کنار هم باشند؛ می‌توانند دعا نکنند»^۱.

همچنین معظم‌له در این خصوص می‌فرمایند: «وحدت ملی، همان چیزی است که می‌تواند پشتوانه همه تلاش‌های دولت‌مردان و مسئولان و مبارزان و دلسوزان این کشور و این انقلاب باشد. بدون وحدت ملی، این کشور، بزرگ‌ترین نیروی خود و مایه عظمت خودش را نخواهد

^۱ بیانات در نماز جمعه تهران مورخه ۱۳۷۹/۱۰/۲۶

داشت. می‌بینیم کسانی تلاش می‌کنند تا این وحدت را خدشه‌دار کنند. یقیناً آن‌ها دوستان این ملت نیستند. وحدت ملی، شعار اساسی و حیاتی برای کشور ماست. مخاطب این شعار هم افراد خاصی نیستند؛ سیاستمداران و کسانی که در صحنه سیاست، حضور و فعالیت دارند، بسیار مسئول‌اند. وحدت ملی برای همه ملت، شعار بزرگی است»^۱.

«تجمع گروه‌های مختلف مردم یک جامعه در درون یک واحد اجتماعی بزرگ‌تر (ملت واحد)، با هویتی ویژه، متعالی و مشترک را وحدت ملی می‌گویند. تجانس‌های قومی، نژادی، فرهنگی، سیاسی و جغرافیایی یک کشور، نقشی سازنده در همبستگی، یکپارچه‌سازی و وحدت ملی دارد. علت وجودی و آرمان سیاسی در هر کشوری سبب تعلق خاطر مردم کشور به یکدیگر، انسجام و یکپارچگی کشور و همبستگی ملی می‌گردد.» (معمار زاده و همکاران، ۱۳۸۹: ۴۴۸)

هویت

«برای هویت معانی و تعاریف متعدد ذکر شده، لیکن در مجموع هویت را می‌توان ویژگی یا کیفیتی دانست که موجب تمایز و شناسایی فرد، قوم یا جامعه‌ای از یکدیگر شود. در واقع هویت، عامل یا عواملی است که فرد را از فردی و گروهی را از گروه دیگر مجزا می‌نماید. هویت در یک تقسیم‌بندی به دو نوع است: هویت فردی و هویت اجتماعی. برای شناخت هویت فردی، یک شخص با ویژگی‌های فردی مورد بررسی قرار می‌گیرد که بیشتر در علم روانشناسی کاربرد دارد ولی در هویت اجتماعی ما با یک جامعه یا یک نسل روبرو هستیم.» (منصور نژاد، ۱۳۸۵: ۱۳۱)

فرهنگ

فرهنگ شامل ارزش‌ها، معیارها و باورها است که در نظام‌ها و ساختارهای متفاوت انعکاس می‌یابند و تحت تأثیر گذشته و حال قرار دارد و در نگرش‌ها، رفتارها، فرض‌ها و انتظارات فرد نقش دارد و ادراک، انگیزه‌ها، اهداف و مقاصد و رفتارهای وی را شکل می‌دهد (منزوی، ۱۳۸۸: ۸)

فرهنگ را از جهتی به «فرهنگ مادی» و «فرهنگ معنوی» بخش‌بندی کرده‌اند. فرهنگ مادی آنچه به دست بشر از ماده طبیعی ساخته می‌شود و شیوه‌ها و فرآیندهای ساخت و ساز آنها می‌دانند و فرهنگ معنوی شامل ارزش‌ها، دیدها و باورها، اندیشه‌ها، دانش‌ها و فن‌ها، دین، آداب و رسوم، علوم، فلسفه، ادبیات، هنر و همه فرآورده‌های ذهنی انسان. (آشوری، ۱۳۸۱: ۱۱۴)

فرهنگ دینی

«هنگامی که فرهنگ در قالب نمادهای دینی ظاهر شوند، می توان از جلوه دیگری از فرهنگ یاد نمود که با عنوان، «فرهنگ نمادین (نمادی شده)» مشخص می شود، تفهیم، تفهیم و آموزش از طریق فرهنگ نمادین، انجام می شود و آثار هنری، کتب و نوشته ها از این نوع هستند ولی زمانی که فرهنگ در ساحت دینی قرار می گیرد؛ در نمادی ترین وجه، پذیرفتنی تر می شود؛ و در تبدیل آن به «فرهنگ نهادی» مستقر و پایدار کمک می نماید. به عبارت دیگر، شکل دیگر بروز فرهنگ (معنی) بروز آن در رفتار (عمل) فرد است.»^۱

فرهنگ ملی

مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در خصوص فرهنگ ملی می فرماید: «عاملی را که یک ملت به رکود و خمودی یا تحرک و ایستادگی، صبر و حوصله یا پرخاشگری و بی حوصلگی، اظهار ذلت در مقابل دیگران یا احساس غرور و عزت در مقابل دیگران، به تحرک و فعالیت تولیدی یا به بی-کارگی و خمودی تحریک می کند، فرهنگ ملی است.»^۲

ارزش

مفهوم ارزش، از حیث عمومیت و دایره شمول دو کاربرد یا معنای عام و خاص دارد: در یک معنا، صرفاً شامل امور خوب، زیبا، مطلوب و مقدس می شود و در کاربردی عام تر مفاهیم مقابل اینها را نیز در برمی گیرد. اگر بخواهیم مقیاسی برای نشان دادن ارزش ها ترسیم کنیم، به این صورت که مبدایی را فرض کنیم که دوسویه مثبت و منفی داشته باشد، گاهی منظور از ارزش، صرفاً اموری است که در سویه مثبت قرار دارند و از این رو اموری که در سویه منفی واقع شده باشد، ضد ارزش خوانده می شوند و گاه نیز منظور از ارزش، کل آن مقیاس است. بر این اساس، ارزش هایی که در سویه مثبت واقع شده باشند، ارزش های مثبت و ارزش هایی که در سویه منفی مقیاس قرار دارند، ارزش های منفی و ارزش هایی که بر روی نقطه مبدأ باشند، ارزش های خنثی خوانده می شوند. (جمعی از نویسندگان، ۱۳۸۴: ۲۷)

باورها

مفاهیم و ایده هایی هستند که بدون نیاز به شاهد و مدرک به عنوان یک واقعیت پذیرفته شده اند.

۱- سایت حوزه

۲ دیدار با افشار مختلف مردم در مورخه ۱۳۸۲/۱۲/۵

ایدئولوژی‌ها مجموعه‌ای از باورها هستند که ویژگی‌های یک فرهنگ را مشخص می‌سازند. ارزش‌ها دارای اهمیت یا ارزش نسبی استناد داده‌شده به اصول یا معیارهای رفتار و مشخص‌سازی صحت و سقم یک موضوع هستند. هر فرهنگ و خرده‌فرهنگی، بستر یک ایدئولوژی است که موجب تقویت وابستگی فرد به آن گروه می‌شود. البته، افراد بدون طرح پرسش تمام این باورها و ارزش‌ها را نمی‌پذیرند، آن‌ها بعضی باورها را می‌پذیرند و بعضی دیگر را رد می‌کنند. (منزوی، ۱۳۸۸: ۱۹)

آداب و رسوم

آداب و رسوم هر قوم بازتاب رفتارها، بینش‌ها و باورهای مردمی آن قوم است. ایرانیان نیز دارای آداب و رسوم خاصی هستند که آن‌ها را از دیگران متمایز می‌سازد. شیوه تغذیه و نوع خوراک، طرز پوشش و لباس، روابط والدین و فرزندان، روابط کوچک‌ترها با بزرگ‌ترها، روابط خویشاوندان، آیین‌های ازدواج، عیادت، سوگواری، دیدوبازدید، اعیاد و جشن‌ها و ... جملگی از الگوهای رفتاری کهن مایه می‌گیرند و سنت‌ها و رسوم ملی مشترک را می‌سازند. هرچند ممکن است میان سنت‌ها در سطح خرده‌فرهنگ‌ها تمایزها و در سطح ملی اختصاصی است، علاوه بر این هر ملتی برای خود اعیاد خاص، قهرمانان افسانه‌ای، اسطوره‌ها و سنت‌های خاص دارد. ابعاد مشترک فرهنگ ایرانی هویت ملی را شکل داده، موجبات تفاهم، همبستگی و همدلی را فراهم می‌آورد، رشته‌های مودت و وفاق ملی را استحکام می‌بخشد؛ و وحدت ملی را تضمین می‌کند. (حافظ نیا، ۱۳۸۷: ۲۳)

تاریخ

از عناصر تشکیل‌دهنده فرهنگ می‌توان به تاریخ نیز اشاره نمود، رویدادهای گذشته که بعضی از آنها دارای معنا و ارزش خاصی هستند، اهمیت زیادی در حوزه‌ی فرهنگ دارند و نگرش‌ها، باورها و روابط را شکل می‌دهند. یک روش بیان تاریخ و میراث گذشته از طریق بیان یک افتخار انتخاب شده یا یک ضایعه است، رویدادهایی که یک گروه به عنوان یک موفقیت باشکوه یا جراحی مهم فرض می‌کند و اغلب بنا به دلایل سیاسی اصلاح می‌شوند. این رویدادها اغلب تبدیل به حافظه‌های احساس برانگیز می‌شوند و تبدیل به نمادهای گردآوری افراد در هنگام بروز بحران و درگیری می‌گردند. (منزوی، ۱۳۸۸: ۱۸)

زبان

«یکی از ویژگی‌های خاص انسان، توانایی و مهارت او در برقراری ارتباط با دیگران، به عالی‌ترین

و پیچیده ترین وجه است. استعداد بسیار تکامل یافته انسان در برقراری ارتباطات نمادی، اکتساب فرهنگ را آسان و انتقال فرهنگ را از نسلی به نسل دیگر ممکن می‌کند. جامعه‌شناسان و انسان‌شناسان، هر دو بر این عقیده‌اند که چنانچه انسان استعداد و مهارت وسیع فراگیری زبان و برقراری ارتباط با دیگران را نداشت، نمی‌توانست به حیات خود ادامه دهد. ارتباط نمادی آدمیان به سه شیوه اساسی صورت می‌گیرد. شیوه نخست، زبان گفتاری است که عبارت از الگوهای صوتی و معانی پیوسته به آن است. زبان گفتاری آموزش و ارتباطات را آسان می‌کند. دومین شیوه ارتباط، زبان نوشتاری است که عبارت از ثبت تصاویری از گفتار است. زبان نوشتاری آموزش حفظ و میراث فرهنگی را تسهیل می‌کند. سومین روش، زبان جسمانی است که از ادب عامیانه گرفته شده است و به معنای برقراری ارتباط، با حرکات دست و صورت و به‌طور کلی با ایما و اشاره است.^۱

اصل فرهنگ عاشورائی

انگیزه الهی عاشورا که در آن ذره‌ای غیر خدا راه ندارد، سبب شده است که اهداف عاشورا و قیام اباعبدالله الحسین (علیه‌السلام)، اهدافی مطابق فطرت و سرشت تغییرناپذیر انسانی گردد و مگر ممکن است که روزگاری از ایام زندگی بشر، انگیزه ظلم‌ستیزی و آزادی از قیدوبند ظلم از صفحه جان آدمی خارج شود و یا عشق به مبدأ خلقت در میان آدمیان فراموش گردد. پس همین پیوستگی عاشورا و فطرت انسانی، خود سبب تضمین عاشورا، نه تنها پس از ۱۴ قرن، بلکه تا آخر زندگی بشر است. دامنه وسیع اثرات اجتماعی و فردی این قیام الهی که نه تنها پیروان سیدالشهدا (علیه‌السلام) را تحت تأثیر قرار داده، بلکه سبب بیداری و تأثیرپذیری احرار و آزادگان جهان نیز گردیده است. ریشه‌های این فرهنگ و پیام جاودانه را در دل تاریخ مستحکم نموده است و تا زمانی که این اثرات عمیق و وسیع، در گستره تاریخ باقی و پابرجاست، نام و یاد حماسه‌سازان کربلا نیز پایدار خواهد بود. به خاطر همان تعالیم عاشورایی است که هنوز شعارهای حماسی و پیام‌های بلند آن به گوش اهل دل می‌رسد که می‌فرمود: الموت اولی من رکوب العار والعار اولی من دخول النار انا الحسین بن علی آلیت ان لا انثنی احمی عیالات ابی امضی علی دین النبی، مرگ بهتر از پذیرفتن ننگ است و پذیرفتن ننگ بهتر از قبول آتش سوزان جهنم است من حسین فرزند علی هستم، سوگند یاد کرده‌ام که در مقابل دشمن سر فرود نیاورم. من از اهل و عیال پدرم حمایت می‌کنم و در راه آئین پیامبر کشته می‌شوم. (محدثی، ۱۳۷۴: ۱۰۵-۹۵)

چارچوب مفهومی تحقیق

به منظور تبیین نقش فرهنگ در الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت در حوزه دفاعی-امنیتی، با بررسی دیدگاه‌های نظری متفاوت پیرامون مولفه‌ها و شاخص‌های فرهنگ، در یک نشست مطالعاتی با حضور ۱۲ نفر از خبرگان حوزه دفاعی-امنیتی و استعلام نظر از خبرگان نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران، مولفه‌ها و شاخص‌های موثر بر الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت در این حوزه، چارچوب مفهومی به شرح جدول ۱ شناسایی و احصاء گردید.

جدول ۱: چارچوب مفهومی تحقیق

شاخص			مؤلفه	بعد	مفهوم
	فرهنگ عاشورایی	باور ها	ارزش ها	(۱) فرهنگ دینی	فرهنگ الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت
انسجام و وحدت ملی	زبان	هویت	تاریخ و آداب و رسوم	(۲) فرهنگ ملی	

روش‌شناسی

نوع پژوهش کاربردی- توسعه‌ای است. از آنجائی که هدف پژوهش طراحی الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت در حوزه دفاعی-امنیتی می‌باشد، از نوع کاربردی است و به جهت این‌که موجب تولید ادبیات بعد فرهنگی دفاعی-امنیتی و باعث گسترش مرزهای دانش در این حوزه می‌گردد، از نوع توسعه‌ای است.

روش پژوهش با رویکرد آمیخته (کمی و کیفی) برای داده‌های کمی از روش موردی-زمینه‌ای و همبستگی، و برای داده‌های کیفی انجام مصاحبه‌های عمیق تا رسیدن به حد اشباع.

جامعه آماری برای داده‌ها و متغیرهای کمی: در این تحقیق جامعه آماری از میان صاحب‌نظران و فعالان حوزه‌های دفاعی-امنیتی، کشور بوده که نسبت به پاسخ دادن به پرسش‌نامه تنظیمی اول اقدام گردید. برای انتخاب حجم این جامعه آماری با لحاظ نمودن ویژگی‌هایی از قبیل حیطة‌کاری و مسئولیتی، داشتن تألیف یا مقاله و پژوهش درزمینه الگوی فرهنگی اسلامی و ایرانی پیشرفت، امکان دسترسی و مصاحبه و ...، تعداد افراد واجد شرایط ۲۱۳ نفر به شرح جدول (۲) مشخص گردید.

جدول ۲: جدول جامعه آماری کمی

ردیف	جامعه آماری	تعداد به نفر	طبقاتی تصادفی
۱	ستاد کل نیروهای مسلح (مسئولین رده ۱ به تعداد ۳ نفر، رده ۲ به تعداد ۸ نفر و رده ۳ به تعداد ۲۱ نفر)	۳۲	۱۰
۲	آجا با نیروهای سه گانه نزاجا، نهاجا و نداجا و قرارگاه پدافند هوایی (فرمانده، جانشین، معاونت های عملیات، اطلاعات، فوا، مهندسی و پدافند غیرعامل، آموزش، طرح و برنامه، نیروی انسانی و آماد و پشتیبانی)	۵۰	۱۶
۳	سپاه با نیروهای چهارگانه نرسا، هوا و فضا، ندسا و قدس و سازمان بسیج (فرمانده، جانشین، معاونت های عملیات، اطلاعات، فوا، مهندسی و پدافند غیرعامل، آموزش، طرح و برنامه، نیروی انسانی و آماد و پشتیبانی)	۶۰	۱۸
۴	اساتید دانشگاه عالی دفاع ملی در حوزه دفاع و امنیت	۱۳	۴
۵	رؤسای عقیدتی و سیاسی ستاد کل ن.م، آجا، سپاه، ناجا، وزارت دفاع و نیروهای تحت امر	۱۴	۴
۷	متخصصان وزارت دفاع (وزیر و جانشین، رؤسای سازمان های صنایع دفاع، هوا و فضا، صنایع هوایی، صنایع دریایی، سازمان جغرافیایی ن.م، شرکت صنایع الکترونیک ایران، موسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاع)	۹	۳
۸	رؤسای حفاظت اطلاعات ستاد کل ن.م، آجا، سپاه، ناجا، وزارت دفاع و نیروهای تحت امر	۱۴	۴
۹	ناجا (فرمانده و جانشین، معاونت های فوا، عملیات، حقوقی و امور مجلس، طرح و برنامه، اجتماعی، تحقیقات و کشف جرائم، نیروی انسانی، تربیت و آموزش، آماد و مهندسی)	۱۲	۴
۱۰	مرکز الگوی اسلامی ایران پیشرفت	۵	۲
۱۱	متخصصان سازمان مدیریت و برنامه ریزی	۴	۱
جمع		۲۱۳	۶۶

جامعه آماری برای مضامین و داده های کیفی: تعدادی از متخصصان و خبرگان که برای رسیدن

به اشباع نظری با آنها مصاحبه عمیق به عمل می آید.

روش نمونه گیری برای داده ها و متغیرهای کمی، تصادفی طبقه ای می باشد.

روش نمونه گیری برای مضامین و داده های کیفی، روش هدفمند همگون، هدفمند ناهمگون،

هدفمند در دسترس تا رسیدن به حد اشباع ادامه می یابد.

برای حجم نمونه جامعه کمی تعداد ۲۱۳ نفر از صاحب نظران و فعالان حوزه‌های دفاعی-امنیتی و سیاسی کشور، جامعه آماری این پژوهش را تشکیل می‌دهند که از آنجایی که تعداد نفرات جامعه بیشتر از ۱۰۰ نفر می‌باشند، لذا برای تعیین اندازه نمونه از فرمول کوکران به شرح زیر استفاده شده است و حجم نمونه برابر محاسبات ۶۶ نفر تعیین گردید.

$$n = \frac{N(Z_{\alpha/2})^2 \times \sigma^2}{(d)^2(N-1) + (Z_{\alpha/2})^2 \times \sigma^2} = \frac{213(1.96)^2 \times .25}{.01(213-1) + (1.96)^2 \times .25} = \frac{204.5652}{3.0804} = 66.41 \approx 66$$

با ضریب اطمینان ۹۵٪ از طریق جدول مربوطه محاسبه شده است که مقدار آن ۱/۹۶ هست. واریانس جامعه آماری ۰/۵ و خطای پرسشنامه $d < 0.1$ در نظر گرفته شده است. برای حجم نمونه جامعه کیفی تعدادی از خبرگان که با توجه به مشاوره با اساتید راهنما و مشاور برای رسیدن به حد اشباع انتخاب خواهند شد.

روش‌های گردآوری داده‌های کمی شامل روش میدانی، کتابخانه‌ی علمی و تخصصی می‌باشد. روش‌های گردآوری داده‌های کیفی شامل روش میدانی، کتابخانه‌ی علمی و تخصصی می‌باشد. تجزیه و تحلیل داده‌ها و متغیرهای کمی: استفاده از آمار توصیفی (فراوانی، میانگین، نما و ...) و آمار استنباطی (مجذور کا برای همبستگی، فریدمن برای رتبه‌بندی تقدم‌ها و ...) و تجزیه و تحلیل مضامین و داده‌های کیفی: استفاده از آمار نا پارامتریک و همچنین ابزار تحلیل محتوا، تحلیل گفتمان و تحلیل مکالمه

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق:

الف- تحلیل‌های کیفی مصاحبه‌های انجام شده

در مصاحبه‌های انجام شده با تعداد ۸ نفره از خبرگان حوزه فرهنگی دفاعی-امنیتی تعیین شده، ضمن تأیید تمامی مؤلفه و شاخص‌های الگوی مطرح شده، بر موارد زیر تأکید بیشتری داشتند: بر شاخص‌های وحدت ملی، انسجام ملی، فرهنگ عاشورایی، هویت دینی، ارزشها و باورها و موقعیت راهبردی بیشتر تأکید داشتند. ضمناً بر اصل رهبری انقلاب به عنوان هدایت‌گر حوزه دفاعی-امنیتی تأکید فراوان دارند.

ب- آمار استنباطی

در بخش اول تحلیل‌های استنباطی پرسشنامه به بررسی میزان ارتباط هرکدام از شاخص‌ها با مؤلفه‌های الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت (حوزه دفاعی-امنیتی) در بعد فرهنگی پرداخته شد. برای جوابگویی به سوالات تحقیق به کمک آزمون کای دو تجزیه و تحلیل گردید که نتایج به شرح جدول ۳ است:

جدول ۳: تحلیل آمار استنباطی بعد فرهنگ

نتیجه آزمون	سطح معناداری	مقدار کای محاسبه شده	فراوانی مشاهده شده					مؤلفه	بعد	ردیف
			خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد			
مرتبط است	/۰۰۰	۵۴/۳۰۰	۰	۰	۱	۱۳	۴۶	فرهنگ دینی	فرهنگ	۱
مرتبط است	/۰۰۰	۱۸/۱۰۰	۰	۰	۵	۲۴	۳۱	فرهنگ ملی		۲

با استفاده آزمون کای دو و با توجه به خروجی جدول چون سطح معناداری برای تمامی مؤلفه‌ها از میزان خطای ۰/۰۵ کمتر به دست آمده است این بدان معناست که هر دو مؤلفه یادشده با بعد فرهنگ مرتبط هستند.

با توجه به خروجی جدول و فراوانی‌های مشاهده شده، چون سطح معناداری برای هر دو مؤلفه از سطح خطای ۰/۰۵ کمتر به دست آمده است این بدان معناست که وابستگی مؤلفه‌ها به عنوان مؤلفه‌های عوامل فرهنگی بر الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت مورد تأیید واقع می‌گردد

تجزیه و تحلیل شاخص‌های بعد فرهنگ:

شاخص‌های مؤلفه‌های بعد فرهنگ بر الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت (حوزه دفاعی - امنیتی) تأثیر دارند.

جدول ۴: تحلیل آمار استنباطی شاخص‌های مؤلفه‌های بعد فرهنگ بر الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت

نتیجه آزمون	سطح معناداری	مقدار کای محاسبه شده	فراوانی مشاهده شده					شاخص	مؤلفه	بعد	ردیف
			خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد				
تأثیر دارد	/۰۰۰	۵۹/۷۰	۰	۰	۳	۹	۴۸	ارزش‌ها	فرهنگ	فرهنگ	۱
تأثیر دارد	/۰۱۰	۶/۶۶	۰	۰	۰	۲۰	۴۰	باورها	دینی		۲
تأثیر دارد	/۰۰۰	۶۵/۱۰	۰	۰	۱	۱۰	۴۹	فرهنگ عاشورایی			۳
تأثیر دارد	/۰۰۴	۱۳/۴۶	۰	۴	۱۴	۲۳	۱۹	آداب و رسوم	فرهنگ		۴
تأثیر دارد	/۰۰۰	۴۰/۹۳	۰	۱	۱۲	۳۵	۱۲	تاریخ	ملی		۵
تأثیر دارد	/۰۰۰	۵۴	۰	۱	۴	۱۸	۳۷	هویت			۶
تأثیر دارد	/۰۰۶	۱۰/۳۰	۰	۰	۱۸	۳۱	۱۱	زبان			۷
تأثیر دارد	/۰۰۰	۷۲/۷۰	۰	۰	۲	۷	۵۱	انسجام و وحدت ملی			۸

در جدول بالا تحلیل آمار استنباطی شاخص‌های مؤلفه فرهنگی بر الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با توجه به خروجی جدول و فراوانی‌های مشاهده شده، چون سطح معناداری برای تمامی شاخص‌ها از سطح خطای ۰۵/ کمتر به دست آمده است تأثیر تمامی شاخص‌ها به عنوان شاخص‌های عوامل فرهنگی بر الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت مورد تأیید واقع می‌گردد.

ج- آزمون فریدمن

در تحلیل‌هایی جهت بررسی اینکه بین شاخص‌ها، مولفه‌ها و عوامل مؤثر بر الگوی اسلامی ایرانی-پیشرفت در بعد فرهنگی اهمیت کدام مؤلفه و شاخص دارای بالاترین میانگین است یا به عبارتی از دیدگاه جامعه پاسخ‌دهنده، کدام مؤلفه و شاخص از اهمیت بالاتری برخوردار است؛ به کمک آزمون فریدمن مورد تحلیل واقع گردید که نتایج به شرح ذیل می‌باشد:

جدول ۵: تحلیل آزمون فریدمن مؤلفه‌های بعد فرهنگ مؤثر بر الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت

رتبه میانگین	شاخص	آزمون
۱/۹۱	فرهنگ دینی	فریدمن
۱/۰۹	فرهنگ ملی	
$\chi^2 = 43/655$ و $sig = /000$ و $df = 2$ و $N = 60$		

در جدول بالا تحلیل آزمون فریدمن مؤلفه‌های فرهنگ بر الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت با توجه به خروجی جدول چون سطح معناداری کمتر از میزان خطای ۰۵/ به دست آمده بدان معناست که اولویت مؤلفه‌های فرهنگ مؤثر بر الگوی اسلامی ایرانی باهم تفاوت دارند؛ و به لحاظ تأثیری که بر الگو دارند یکسان نیستند. رتبه اهمیت آن‌ها به ترتیب در جدول بالا نشان داده شده است. به منظور تجزیه و تحلیل اولویت‌بندی شاخص‌های مؤلفه فرهنگ دینی بعد فرهنگ از آزمون فریدمن استفاده گردید که نتایج به شرح جدول ۶ است:

جدول ۶: تحلیل آزمون فریدمن شاخص‌های مؤلفه فرهنگ دینی بعد فرهنگ

رتبه میانگین	شاخص	آزمون
۲/۰۸	فرهنگ عاشورایی	فریدمن
۲/۰۴	ارزش‌ها	
۱/۸۸	باورها	
$\chi^2 = 4/719$ و $sig = /094$ و $df = 2$ و $N = 60$		

در جدول بالا تحلیل شاخص‌های مؤلفه فرهنگ دینی بر الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت با توجه به خروجی جدول چون سطح معناداری بیشتر از میزان خطای ۰۵/ به دست آمده بدان معناست که

اولویت شاخص‌های فرهنگ دینی مؤثر بر الگوی اسلامی - ایرانی به لحاظ تأثیری که بر الگو دارند یکسان هستند. البته اختلافات رتبه اهمیت آن‌ها به ترتیب در جدول بالا نشان داده شده است. به منظور تجزیه و تحلیل اولویت‌بندی شاخص‌های مؤلفه فرهنگ ملی از آزمون فریدمن استفاده گردید که نتایج به شرح جدول زیر است:

جدول ۷: تحلیل آزمون فریدمن شاخص‌های مؤلفه فرهنگ ملی بعد فرهنگ

رتبه میانگین	شاخص	آزمون
۴/۱۷	انسجام و وحدت ملی	فریدمن
۳/۵۴	هویت	
۲/۵۹	آداب و رسوم	
۲/۴۲	تاریخ	
۲/۲۸	زبان	
$\chi^2 = 95/588$ و $sig = /000$ و $df = 4$ و $N = 60$		

با توجه به خروجی جدول شاخص‌های مؤلفه فرهنگ ملی در بعد فرهنگ بر الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت چون سطح معناداری کمتر از میزان خطای ۰۵/ به دست آمده بدان معناست که اولویت شاخص‌های مؤلفه فرهنگ ملی بعد فرهنگ مؤثر بر الگوی اسلامی - ایرانی باهم تفاوت دارند؛ و رتبه اهمیت آن‌ها به ترتیب در جدول بالا نشان داده شده است

نتیجه‌گیری و پیشنهاد:

الف- نتیجه‌گیری

با توجه به بررسی‌ها و تجزیه و تحلیل‌های انجام شده در پاسخ به سوالات تحقیق نتایج به شرح زیر حاصل گردید:

در پاسخ به سؤال اصلی این تحقیق "نقش فرهنگ در الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت در حوزه دفاعی - امنیتی چیست؟" با مصاحبه‌های انجام شده با تعداد ۸ نفره از خبرگان حوزه دفاعی - امنیتی این نتیجه رسیده ایم که نقش فرهنگ در الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت در حوزه دفاعی - امنیتی مهم و اثر گزار می‌باشد و در پاسخ به سوال اول فرعی (مؤلفه‌ها و شاخص‌های فرهنگ در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت در حوزه دفاعی - امنیتی کدامند؟) نتایج زیر حاصل گردید.

- (۱) در بررسی استقلال یا وابستگی مؤلفه‌های بعد فرهنگ بر اساس تحلیل‌های انجام‌شده، جامعه پاسخ‌دهنده معتقدند که مؤلفه‌های موردنظر (مؤلفه‌های فرهنگ دینی و فرهنگ ملی) به بعد فرهنگ مرتبط هستند.
- (۲) در بررسی تأثیرگذاری شاخص‌های مؤلفه‌های بعد فرهنگ بر الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت در حوزه دفاعی-امنیتی بر اساس تحلیل‌های انجام‌شده، جامعه پاسخ‌دهنده معتقدند که شاخص‌های مؤلفه‌های بعد فرهنگ (ارزش‌ها، باورها، فرهنگ عاشورایی، آداب و رسوم، تاریخ، هویت، زبان، انسجام و وحدت ملی) بر الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت تأثیر دارند.
- (۳) در اولویت‌بندی مؤلفه‌های بعد فرهنگ بر اساس آزمون به‌عمل‌آمده، اولویت مؤلفه‌های بعد فرهنگ در الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت باهم تفاوت معنادار دارند و به لحاظ تأثیری که بر الگو دارند یکسان نیستند که بر اساس آزمون فریدمن، مؤلفه‌ی فرهنگ دینی در اولویت اول و مؤلفه فرهنگ ملی در اولویت دوم رتبه‌بندی گردید.
- (۴) در اولویت‌بندی شاخص‌های مؤلفه فرهنگ دینی در بعد فرهنگ بر اساس آزمون فریدمن، اولویت شاخص‌های مؤلفه فرهنگ دینی مؤثر بر الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت یکسان نیستند، که بر اساس آزمون فریدمن، شاخص فرهنگ عاشورایی در اولویت اول و شاخص‌های ارزش‌ها و باورها به ترتیب در اولویت‌های بعدی رتبه‌بندی گردید.
- (۵) در اولویت‌بندی شاخص‌های مؤلفه فرهنگ ملی در بعد فرهنگ بر اساس آزمون فریدمن، اولویت شاخص‌های فرهنگ ملی مؤثر بر الگوی اسلامی-ایرانی باهم تفاوت معنادار دارند و به لحاظ تأثیری که بر الگو دارند، یکسان نیستند. که بر اساس آزمون، شاخص انسجام و وحدت ملی در اولویت اول و شاخص‌های هویت، آداب و رسوم، تاریخ و زبان به ترتیب در اولویت‌های بعدی رتبه‌بندی گردید.

ب- پیشنهادها

- بر اساس آزمون فریدمن با توجه به اینکه مؤلفه‌های دینی و ملی از بعد فرهنگ به ترتیب در اولویت اول و دوم رتبه‌بندی گردیده است
- ۱- سیاست‌گذاران ج.ا.ایران در خصوص پیاده‌سازی الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت در حوزه دفاعی-امنیتی با تأکید بر فرهنگ اقدام نمایند.

۲- سازمان‌ها و نهادهای مرتبط حوزه دفاعی - امنیتی با توجه به نتایج به دست آمده، به بعد فرهنگ توجه ویژه داشته باشند.

۳- در تقویت فرهنگ سازمانی موردنیاز نهادهای دفاعی - امنیتی و علی‌الخصوص نیروهای مسلح فرهنگ که از نظر فرهنگ دینی دارای شاخصه فرهنگ عاشورایی و از نظر فرهنگ ملی دارای شاخصه انسجام و وحدت ملی هستند برای سازمان مناسب‌تر خواهند بود.

۴- شورای عالی امنیت ملی و شورای سیاست‌گذاری کلان نیروهای مسلح نسبت به طرح‌ریزی و نظارت بر اجرای مناسب سیاست‌ها به منظور تقویت همگرایی قومی و مذهبی در سطح کشور و گروه‌های همسو در خارج از مرزهای ج.ا.ایران و افزایش شعاع نفوذ اقدام نمایند.

فهرست منابع:

- قرآن کریم، ترجمه آیت‌الله‌العظمی مکارم شیرازی (۱۳۸۹)، تهران، تابان
- نهج البلاغه، ترجمه مرحوم علامه جعفری (۱۳۷۶)، تهران، فرهنگ اسلامی
- آشوری، داریوش (۱۳۸۸)، تعریف‌ها و مفهومی فرهنگ، تهران، آگاه
- افتخاری، اصغر (۱۳۹۲)، امنیت اجتماعی شده: رویکرد اسلامی، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
- بابک نگاهداری و همکاران گروه تحقیق، (۱۳۸۶)، درآمدی بر برنامه ریزی راهبردی توسعه فرهنگی، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- بی.تامسون، جان، (۱۳۷۸)، ایدئولوژی فرهنگ مدرن، ترجمه مسعود اوحدی، تهران، موسسه فرهنگی آینده پویان.
- تکمیل همایون، ناصر، (۱۳۸۰)، «واژه شناسی فرهنگ»، مسائل و چشم اندازهای فرهنگ، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- توحیدی، ارسطو، (۱۳۹۳)، تقریرات درسی، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی
- جمعی از نویسندگان (۱۳۸۴)، درآمدی بر نظام ارزشی و سیاسی اسلام، تهران، مرکز انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (رحمت‌الله علیه)
- حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۸۷)، جغرافیای سیاسی ایران، تهران، سمت، چاپ پنجم
- حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۹۰)، اصول و مفاهیم ژئوپلیتیک، تهران، آستان قدس رضوی
- حسین نژاد، محمد علی، (۱۳۸۰)، «ملاحظات پیرامون فرهنگ عمومی و اصلاح آن»، مجموعه مقالات جامعه و فرهنگ، تهران، آرون.
- خلیلی شورینی، سیاوش (۱۳۹۱)، روش‌های پژوهش آمیخته، تهران، یادواره کتاب، چاپ دوم
- دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، (۱۳۹۲)، نقشه مهندسی فرهنگی کشور
- روستا، احمد، (۱۳۸۴)، مدیریت بازرگانی، تهران، سمت، چاپ نهم.
- شبیانی، ثریا، (۱۳۸۰)، «چند تعریف از فرهنگ»، مسائل و چشم اندازهای فرهنگ، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- عزیزاده ابیانه، مریم، (۱۳۷۷)، «جایگاه آداب و رسوم در فرهنگ»، فرهنگ و جامعه، تهران، سفیر.
- مالدینوفسکی، برونسلاو، (۱۳۷۹)، نظریه علمی درباره فرهنگ، ترجمه عبدالمجید زرین قلم، تهران، گام نو.
- محدثی، جواد (۱۳۷۴)، فرهنگ عاشورا، قم، معروف

- مرادیان، محسن (۱۳۸۵)، ابعاد و مظاهر تهدیدات، تهران، مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد علی صیاد شیرازی، چاپ اول
- مطهری، مرتضی (۱۳۷۵)، مقدمه‌ای بر جهان‌بینی توحیدی، تهران، صدرا
- منزوی، مسعود (۱۳۸۸)، اهمیت فرهنگ در حوزه نظامی، تهران، مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی
- منصورنژاد، محمد (۱۳۸۵)، دین و هویت، تهران، مؤسسه مطالعات ملی
- نوروزی، محمدتقی (۱۳۸۵)، فرهنگ دفاعی - امنیتی، تهران، خانه کتاب
- آقاجانی، احمد، عسگری، محمود (۱۳۸۹)، الزام‌های نظری طراحی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت در حوزه دفاعی، فصلنامه راهبرد دفاعی، سال هشتم، شماره ۳۱
- حبیبی، نیک بخش (۱۳۹۱)، تبیین اصول پایه ای و عناصر کلیدی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت جمهوری اسلامی ایران، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده دفاع ملی
- حداد عادل، غلامعلی (۱۳۹۰)، تأملی در معنای الگوی اسلامی ایرانی توسعه، کتاب نخستین نشست اندیشه‌های راهبردی، الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت
- معمار زاده، غلامرضا و بهمنی، گل محمد و بیات، محمدحسین و دانش آشتیانی، محمدباقر (۱۳۸۹)، تعریف، توسعه و تدوین مفاهیم و اصطلاحات لازم و مناسب جهت طرح‌ریزی راهبردی دفاعی - امنیتی، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی
- نوبخت، محمدباقر (۱۳۹۰)، الگوی مطلوب توسعه ایرانی اسلامی، کتاب نخستین نشست اندیشه‌های راهبردی، الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

سایت‌ها

- <http://www.tebyan-hamedan.ir>
- <http://www.hawzah.net>
- <http://www.khamenei.ir>

